

|| Puruṣa Sūktam ||

om tacchaṃ yorāvṝṇīmahe | gātum yajñāyā | gātum yajñapātaye |
daivī svastirāstu naḥ | svastirmānuṣebhyaḥ | ūrdhvaṃ jigātu bheṣajam |
śam no astu dvīpadē | śam catuṣpade | om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ |

sahasraśīrṣā puruṣaḥ | sahasrākṣaḥ sahasrapāt | sa bhūmim viśvato
vṛtvā | atyatiṣṭhaddaśāngulam | puruṣa evedagmsarvaṃ | yadbhūtaṃ yacca
bhavyaṃ | utāmṛtatvasyeśānaḥ | yadannenātirohati | etāvānasya mahimā |
ato jyāyāgścā pūruṣaḥ || 1 ||

pādo'sya viśvā bhūtāni | tripādasyāmṛtaṃ divi | tripādūrdhva
udaitpuruṣaḥ | pādo'syehābhāvātpunaḥ | tato viṣvaṅvyākramat |
sāśanānaśane abhi | tasmādvirāḍajāyata | virājo adhi pūruṣaḥ | sa jāto
atyaricyata | paścādbhūmimatho puraḥ || 2 ||

yatpuruṣeṇa haṁviṣā | devā yajñamatānvata | vasanto aśyāsīdājyaṃ |
grīṣma idhmaśśaraddhaviḥ | saptāsyāsanparidhayaḥ | triḥ sapta samidhāḥ
kṛtāḥ | devā yadyajñam tānvānāḥ | abādhnānpuruṣam paśum | taṃ yajñam
barhiṣi praukṣan | puruṣam jātamāgrataḥ || 3 ||

tena devā ayajanta | sādhyā ṛṣayaśca ye | tasmādyajñātsarvahutaḥ |
sambhṛtaṃ pṛṣadājyaṃ | paśūgstāgścakre vāyavyān | āraṇyāngrāmyāśca ye |
tasmādyajñātsarvahutaḥ | ṛcaḥ sāmāni jajñire | chandāgmsi jajñire tasmāt |
yajustasmādajāyata || 4 ||

tasmādaśvā ajāyanta | ye ke co'bhayādātaḥ | gāvō ha jajñire tasmāt |
tasmājjātā ajāvayaḥ | yatpuruṣam vyādadhuh | katidhā vyākālpayan | mukham
kimāsyā kau bāhū | kāvūrū pādāvucyete | brāhmaṇo'sya mukhamāsīt | bāhū
rājanyaḥ kṛtaḥ || 5 ||

ūrū tadāsyā yadvaiśyaḥ | paḍbhyāgrmśūdro ajāyata | caṇdramā manāso
jātaḥ | cakṣoḥ sūryo ajāyata | mukhādindraścāgniścā | prāṇadvāyurajāyata |
nābhyā āsīdantarikṣam | śīrṣṇo dyauḥ samāvartata | paḍbhyām bhūmirdiśaḥ
śrotrāt | tathā lokāgrm ākalpayan || 6 ||

vedāhametaṁ puruṣam mahāntam | ādityavarṇam tamāsastupāre |
sarvaṇi rūpāṇi vicitya dhīraḥ | nāmāni kṛtvā bhivadan yadāste | dhātā
purastādyamūdājāhārā | śakraḥ pravidvānpradiśāscatāśraḥ | tamevaṁ
vidvānamṛta iha bhāvati | nānyaḥ panthā ayanāya vidyate | yajñena
yajñamāyajanta devāḥ | tāni dharmāni prathamānyāsan | te ha nākam
mahimānaḥ sacante | yatra pūrvē sādhyāḥ santi devāḥ || 7 ||

adbhyaḥ sambhūtaḥ pṛthivyai rasācca | viśvakārmaṇaḥ samāvartatādhi |
tasya tvaṣṭā vidadhadrūpamēti | tatpuruṣasya viśvamājānamagre |
vedāhametaṁ puruṣam mahāntam | ādityavarṇam tamāśaḥ parastāt | tamevaṁ
vidvānamṛta iha bhāvati | nānyaḥ panthā vidyate'yanāya | prajāpatiścarati
garbhē antaḥ | ajāyamāno bahudhā vijāyate || 8 ||

tasya dhīrāḥ parijānanti yoniṁ | marīcīnām padamicchanti vedhasaḥ |
yo devebhya ātāpati | yo devānām purohitaḥ | pūrvō yo devebhyo jātaḥ |
namō rucāya brāhmāye | rucām brāhmaṁ janayantaḥ | devā agre tadābruvan |
yastvaivaṁ brāhmaṇo vidyāt | tasya devā asan vaśe || 9 ||

hrīścā te lakṣmīścā patnyau | ahoṛātre pārśve | nakṣatrāṇi rūpam |
āsvinau vyāttaṁ | iṣṭam māniṣāṇa | amuṁ māniṣāṇa | sarvaṁ māniṣāṇa || 10 ||